

3. About the Strategy of the state youth policy until 2020 [electronic resource]. — Access: Decree of the President of Ukraine / Document № 532/2013, in force from 27.09.2013. — Access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

4. *Epiphany Y.* Administrative and legal mechanisms to control employment of youth in Ukraine during the financial crisis // *Economy and State.* — 2009. — № 3. — S. 44—54.

5. Labour Market 2014: how to deal with youth unemployment [electronic resource]. — Access: <http://www.kmcp.kiev.ua/index.php/novini/item/1278-rinok-pratsi-2014-yakborotisyaz-molodizhnim-bezrobittiam>

УДК 336.531.2:334.012.61-022.51

Буряк Л. Д., к.е.н., професор
Павліковський А. М., к.е.н., професор
Кремпова Н. Л., к.е.н., доцент

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті проведено аналіз стану інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва, розглянуто основні форми державної фінансової підтримки малих підприємств, удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності, формування єдиної державної регуляторної політики, активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва. Запропоновано створення Державного банку кредитування суб'єктів малого підприємництва.

В статье проведен анализ состояния инвестиционного развития субъектов малого предпринимательства, рассмотрены основные формы государственной финансовой поддержки малых предприятий, совершенствование нормативно-правовой базы предпринимательской деятельности, формирование единой государственной политики, активизация финансово-кредитной и инвестиционной поддержки развития субъектов малого предпринимательства. Внесено предложение создать Государственный банк кредитования субъектов малого предпринимательства.

The investment development of small business, basic forms of state financial support for small businesses, improving the legal framework of business activity, formation of an unified state policy, the activation of financial and credit policy, investment policy for supporting the development of small business are analyzed in this article. Establishing the State Bank of Lending for small business is suggested.

Ключові слова: інвестиційний розвиток, форми державної фінансової підтримки, податкова та кредитна політика, форми підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва.

Ключевые слова: инвестиционное развитие, формы государственной финансовой поддержки, налоговая и кредитная политика, формы поддержки развития субъектов малого предпринимательства.

Keywords: investment development, forms of state financial support, tax and credit policies, forms of support for the development of small businesses.

Постановка проблеми. Останнім часом урядом були прийняті нормативно-правові акти, спрямовані на стимулювання інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва. Однак більшість з них залишаються нереалізованими. Що стосується державної фінансової підтримки малого бізнесу, то вона фактично не відчувається, оскільки фінансова інфраструктура розвинута ще недостатньо. Комерційний банк і кредитно-фінансові установи віддають перевагу кредитуванню великих підприємств, тому що малий бізнес для них є досить ризиковим. Держава не може забезпечити потреби суб'єктів малого підприємництва в зовнішніх фінансових ресурсах. Кількість програм фінансування, які доступні малому бізнесу обме-

жені. Державні програми гарантування позик в умовах нестабільної економічної та фінансової ситуації практично не мають сенсу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва досліджувалися вітчизняними науковцями, серед яких необхідно відзначити: З. Варналія, Л. Воротіну, М. Єрмошенка, В. Виговської, М. Романіва, С. Други, Г. Колесник, А. Шевченко, Н. Ясинської та інших. Однак дане питання розглянуто недостатньо повно, що обумовлюється відсутністю комплексних досліджень в даній сфері.

Вклад основного матеріалу. Інвестиційний розвиток суб'єктів малого підприємництва являє собою процес відтворення основних засобів, спрямований на отримання максимальних результатів господарської діяльності.

Розвиток малого підприємництва значною мірою залежить від рівня впливу держави на процеси формування і діяльність малих підприємств і від економічного стимулювання цих процесів, насамперед у сфері забезпечення фінансовими ресурсами.

Під поняттям «державна підтримка малого бізнесу» маються на увазі будь-які державні заходи з фінансового сприяння в інтересах суб'єктів господарювання, що створюють для цих суб'єктів прямі чи опосередковані переваги і мають грошову оцінку.

Основними причинами гальмування інвестиційного розвитку малого підприємництва, стримування процесу приватної ініціативи є невизначеність державної політики щодо фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва.

Особливо відчутно стримують розвиток малого підприємництва вади існуючого державного регулятивного режиму: ускладнений порядок проходження дозвільних (погоджувальних) процедур і, як наслідок, їх висока витратність; недосконалість процедур здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; нестабільність законодавства у сфері розвитку малого підприємництва, що не дає можливості суб'єктам підприємництва планувати свою діяльність на тривалий період; низький рівень відповідальності посадових осіб дозвільних органів та обізнаності підприємців про правові механізми їх захисту; недосконалість механізму партнерства між державою та малим підприємництвом; низький рівень активності суб'єктів малого підприємництва; неналежний рівень інформаційного, консультативного та методичного забезпечення підприємницької діяльності, у тому числі з питань сертифікації продукції та послуг, а також впровадження систем управління якістю; недосконалість систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва.

З метою розв'язання зазначених проблем у сфері малого бізнесу була розроблена Загальнодержавна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки.

Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014—2024 роки була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 641-р.

Розв'язання проблем розвитку малого і середнього підприємництва може відбуватися двома варіантами.

Перший варіант передбачає поступове вирішення проблемних питань розвитку малого і середнього підприємництва під час виконання наявних галузевих і регіональних програм, у тому числі спрямованих на розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва. Але недоліком зазначеного варіанта є неможливість комплексного розв'язання проблем.

Другий, оптимальний варіант передбачає розроблення, затвердження та виконання Програми, що спрямована на реалізацію Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI. Реалізація зазначеного варіанта дасть змогу спрямувати державні фінансові ресурси на розв'язання проблеми та підвищити рівень відповідальності органів влади за стан розвитку малого і середнього підприємництва. Фінансова державна підтримка надається за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Державна фінансова підтримка суб'єктів малого підприємництва передбачає таке:

- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів і платежів за користування гарантіями;
- надання гарантій та поруки за кредитами суб'єктів малого підприємництва;
- надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого підприємництва та великими підприємствами;
- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій.

Реалізація зазначеної державної фінансової підтримки покладена на Український фонд підтримки підприємництва та регіональні і місцеві фонди підтримки підприємництва.

Український фонд підтримки підприємництва є некомерційною організацією і не має за мету своєї діяльності отримання прибутку. Основними завданнями Фонду є: сприяння реалізації державної політики розвитку підприємництва шляхом залучення й ефективного використання фінансових ресурсів на поворотній і безповоротній основі, фінансування цільових програм і проєктів; часткової сплати відсотків за видані підприємцям кредити установами банків; співробітництво з міжнародними, іноземними та українськими фінансовими організаціями у питаннях розвитку підприємництва; участь у реалізації міжнародних договорів у частині фінансового розвитку підприємництва в Україні.

Кошти Українського фонду підтримки підприємництва, регіональних і місцевих фондів підтримки підприємництва формуються за рахунок бюджетних коштів, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних.

На практиці державну фінансову підтримку за рахунок зазначеного фонду отримує незначна кількість суб'єктів малого підприємництва на конкурсній основі. Крім того, кошти Українського фонду підтримки підприємництва є незначні, оскільки в бюджетах різних рівнів не передбачається визначена сума коштів, які спрямовуються на розвиток підприємницької діяльності.

Державна фінансова підтримка інвестиційного розвитку малого бізнесу включає насамперед податкові та кредитні методи впливу на даний сектор економіки. Як засвідчує світовий досвід, виважена, диференційована податкова та грошово-кредитна політика справляє вирішальний вплив на формування та подальший розвиток суб'єктів малого бізнесу. Реальні труднощі з фінансуванням є чи не найголовнішою проблемою сьогодні для малого бізнесу України.

Відсутність достатнього капіталу у більшості населення, складність, невиваженість, а подекуди й неможливість одержати позичкові кошти гальмують інвестиційний розвиток малого бізнесу. Отже, завдання держави - створювати передумови, що стимулюють вкладання інвестицій у цей сектор економіки.

Одним із головних напрямів підтримки інвестиційного розвитку малого бізнесу є створення системи фінансово-кредитної підтримки. Найважливіші важелі державної фінансової підтримки інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні можна поділити на дві основні групи методів державної фінансової підтримки — *прямі і непрямі*.

Механізм прямих заходів включає такі основні форми державної фінансової підтримки інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва:

- надання субсидій;
- формування державних фондів;
- створення спеціалізованих фінансових установ.

Заходам другої групи притаманний непрямий характер. Ці заходи поступово витісняють важелі прямого адміністративного впливу. До основних форм такої державної фінансової підтримки інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва слід віднести:

- податкові знижки (або повне звільнення від податків);
- податкові пільги;
- прискорена амортизація;
- знижки на науково-дослідні витрати, на витрати, пов'язані з підготовкою кадрів для підприємницької діяльності та інші.

Зазначені форми державної фінансової підтримки інвестиційного розвитку малого підприємництва тою чи іншою мірою використовуються в Україні і зарекомендували себе як ефективні гнучкі важелі державної допомоги, які мають в основному недискримінаційний характер.

Усі підприємства, навіть такі, справи яких йдуть досить успішно, на майбутнє потребуватимуть фінансування. Воно може використовуватись для:

- розгортання нового підприємства;
- розвитку нових технологій і розробки випуску нових продуктів;
- поширення бізнесу (нові споруди, вдосконалення технології, найму кадрів); освоєння нових ринків.

Перелік методів державної фінансової підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва наведено на рис. 1.

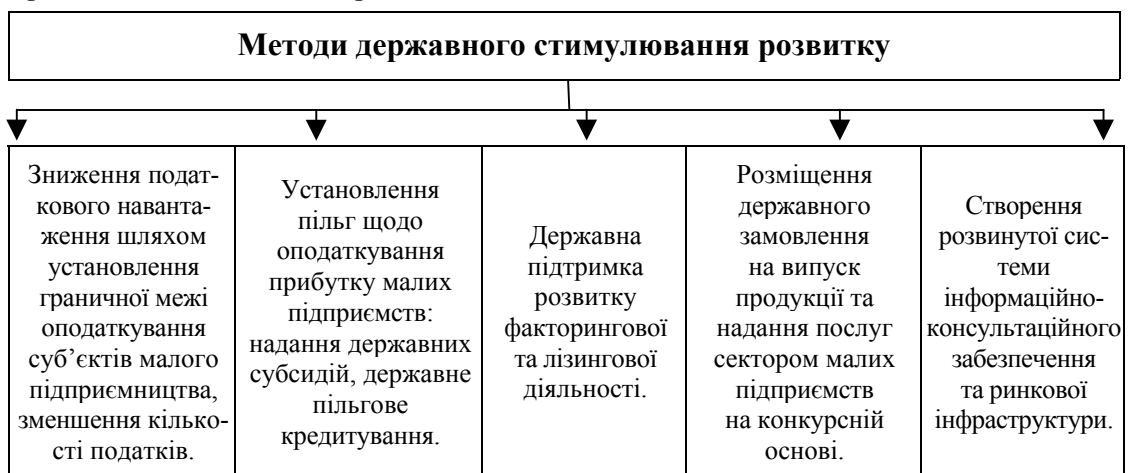

Рис. 1. Методи державної фінансової підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва

З метою реалізації державної політики непрямого характеру щодо фінансової підтримки інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» від 4 листопада 2011 року № 4014-УІ. Зазначеним Законом розширена диференціація суб'єктів малого підприємництва — юридичних осіб. Зокрема, збільшена кількість груп щодо спрощеної системи оподаткування, збільшені граничні межі оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва. Водночас проблемою українського податкового законодавства є те, що воно часто змінюється, при чому відбувається це хаотично, без обговорення в суспільстві і попередження. Різні норми вступають у дію у різний час, що заплутує підприємців. Держава має звести до мінімуму поточні зміни у нормативно-правових актах щодо оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва.

Незважаючи на прийняття великої кількості нормативних актів парламенту та уряду щодо державної фінансової підтримки розвитку малого бізнесу, ці акти не виконуються, або виконуються не ефективно. Розроблені концепції державної підтримки розвитку малого підприємництва не передбачають методів її реалізації, існують суперечності в податковій системі та інші проблеми. Тому найголовнішою передумовою ефективного розвитку малого підприємництва є формування взаємоузгодження та цілісної нормативно-правової бази.

Удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази щодо фінансування малого бізнесу може дати поштовх для розвитку та ефективної діяльності малого підприємства.

Уже кілька років перебуває на розгляді Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій». Безперечно, наявність інформації про кредитні історії підприємств значно зменшує ризик при наданні їм кредитів. Отже, впровадження в дію цього Закону та створення кредитних бюро сприятиме прозорості щодо кредитних історій позичальників, знизить ризики кредитора, підвищить якість кредитного портфеля, зробить кредити доступнішими для сумлінних позичальників.

Інструментом реалізації державної політики розвитку малого підприємства на місцевому рівні є регіональні програми підтримки малого підприємства.

Фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу може виконуватися через створення банків розвитку малого підприємства, які виконували б функцію перерозподілу коштів державного та місцевого бюджетів, виділених на підтримку розвитку суб'єктів малого підприємства або кредитних ресурсів міжнародних організацій Всесвітнього банку, Європейського банку реконструкції і розвитку, різноманітних інвестиційних фондів. При цьому можна залучити до участі у процесі кредитування комерційні банки та інші кредитні установи. На наш погляд кредит треба надавати суб'єктам малого підприємства не одноразовою сумою, а поетапно і регулярно провадити контроль за використанням отриманих кредитів.

Ми вважаємо, що для інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємства має бути реальна державна фінансова допомога. Зокрема, конкретна державна фінансова допомога повинна передбачатися у Законах України про Державний бюджет на поточний фінансовий рік. Аналогічна допомога передбачається у місцевих бюджетах.

Однією з проблем ефективного розвитку малих підприємств є брак коштів, надходження яких мало б забезпечуватися через фінансовий банківський сектор.

Комерційні банки не зацікавлені в кредитуванні суб'єктів малого підприємства. Факторами, які обмежують можливості малих підприємств одержати банківський кредит є більш жорсткіші вимоги комерційних банків до малих підприємств з надання гарантій повернення кредиту внаслідок відсутності в останніх досить тривалої кредитної історії, підвищених виробничих ризиків, мобільності капіталу. Малим підприємствам властива специфічна структура активів, у якій мінімальна питома вага нерухомості, що може слугувати заставою повернення кредиту. Це робить недоступним отримання довгострокових кредитів комерційних банків.

Проведений аналіз структури позикових коштів досліджуваних суб'єктів малого підприємства свідчить, що довгострокові кредити банків займають незначну питому вагу в загальній сумі позикових коштів і зменшуються із року в рік (табл. 1).

Наведені в таблиці дані свідчать про незначну питому вагу довгострокових кредитів у загальній сумі позикових коштів. Так, у ТОВ «Полімер» питома вага довгострокових кредитів у загальній сумі позикових коштів зменшилася з 11,4 % у 2008 році до 3,0 % у 2013 році, у ПАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла» питома вага довгострокових кредитів зменшилася з 8,7 % у 2008 році до 5,3 % у 2013 році.

ПАТ «Прикарпатмолоко», ПрАТ «Прилуцький птахокомбінат», ПП «Дубичів» за аналізований період користувалися тільки короткостроковими кредитами, які неможливо використовувати для інвестиційного розвитку, оскільки вони надаються на короткотерміновий період (3—4 місяці).

ПрАТ «Сімферопольська дзеркальна фабрика» за звітний період взагалі не користувалася кредитами комерційного банку.

Зазначене обумовлене тим, що довгострокові кредити надаються малим підприємствам під вищі відсотки порівняно з великим виробництвом. Отже, за таких умов кредитом можуть користуватися тільки ті малі підприємства, у яких середній рівень рентабельності продукції на кілька пунктів вищий, ніж середній рівень рентабельності великих підприємств.

Ураховуючи зазначене вважаємо за доцільне створення Державного банку кредитування суб'єктів малого підприємництва.

Створення Державного банку кредитування суб'єктів малого підприємництва сприятиме виконанню національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, спрямовану на реалізацію державної політики щодо вирішення проблем розвитку суб'єктів малого підприємництва, створення належних умов для реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність, подолання бідності, підвищення добробуту громадян України шляхом залучення широких верств населення до підприємницької діяльності.

Щоб змінити ситуацію на краще, необхідна реалізація комплексних заходів за всіма напрямками державної підтримки малого бізнесу. Це дозволить зменшити соціальну напруженість, створити секторі малого підприємництва значну кількість нових високооплачуваних робочих місць, компенсувати зростання безробіття в інших галузях економіки. Необхідно, щоб розвиток малого підприємництва і приватної ініціативи в нашій країні став загальнодержавною доктриною проведення соціально-економічних реформ, оснащеною чітким механізмом реалізації зі своїми виконавцями, фінансовими і громадськими органами та законодавчою базою.

За цих умов подальший розвиток малого підприємництва забезпечить інтенсивне формування чисельного середнього класу суспільства — однієї з реальних сил соціально-економічного відродження України, зміцнення її державності та розвитку демократії.

Висновки.

Проведене дослідження щодо державної фінансової підтримки інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва дозволяє зробити такі висновки:

1. Для фінансування інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва має здійснюватися стимулювання у матеріальній чи фінансовій формі (податкові пільги, субсидії).
2. З метою підвищення ефективності інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва уряд має проводити активнішу системну державну політику щодо розвитку малого бізнесу.
3. Необхідно удосконалити систему визначення та відбору проектів з найбільш високою економічною або соціальною віддачею.
4. Запропоновано створення Державного банку кредитування суб'єктів малого підприємництва, що дозволить малим підприємствам ширше залучати довгострокові кредити для їх інвестиційного розвитку.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2006. — 548 с.
2. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. — 480 с.
3. Гриньова В.М. Інвестування: підручник / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. — К.: Знання, 2008. — 452 с.
4. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 р. № 4618-IV.
5. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» від 4 листопада 2011 року № 4014-VI.
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» із змінами і доповненнями від 18 вересня 1991 року № 1560-XII.
7. Кіктенко О.В. Механізми державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки України // Економіка та держава. — 2006. — № 11. — С. 53—57.
8. Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Оцінка фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України // Фінанси України, 2011. — № 1. — С. 22—32.

9. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / [Д.Г. Лук'яненко, О.М. Мозговий, Б.В. Губський та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, професора Д.Г. Лук'яненка. — К. : КНЕУ, 2003. — 387 с.
10. *Пересада А. А.* Інвестиційний аналіз : підручник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, С. В. Онікієнко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана». — 2-ге вид., переробл. та доповн. — К., 2008. — 544 с.
11. *Пересада А. А.* Управління інвестиційним процесом: монографія. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2012 року № 641-р «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємства на 2014—2024 роки».
13. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія / А. Я. Кузнєцова; Нац. банк України, Львів. банк. ін-т. — Л. : ЛБІ НБУ, 2004. — 280 с.

References

1. *Blank, I. A.* *Upravlenie investitsiyami predpriyatiya* [Enterprise investment management], Kyiv: Nika-Tsentr, El'ga, 2003, 480 p.
2. *Blank, I. A.* *Investitsionnyy menedzhment* [Investment Management], Kyiv: Nika-Tsentr, El'ga, 2006, 548 p.
3. *Gryn'ova, V.M., Kojuda, V.O., Lepejko, T.I. and Kojuda, O.P.* *Investuvannja* [Investment], Kyiv: Znannja, 2008, 452 p.
4. *Zakon Ukraini'ny «Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku malogo i seredn'ogo pidpryjemnyctva v Ukraini'ni»* [The Law of Ukraine «On Development and State Support of Small and Medium Enterprises in Ukraine»], vved. 2012.03.22, # 4618-IV.
5. *Zakon Ukraini'ny «Pro vnesennja zmin do Podatkovogo kodeksu Ukraini'ny ta dejakyh inshyh zakonodavchyh aktiv Ukraini'ny shhodo sproshhenoi' systemy opodatkuvannja, obliku ta zvitnosti»* [The Law of Ukraine «On Introducing Changes to the Tax Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine in Respect of the Simplified System of Taxation, Accounting and Reporting Act of Ukraine»], vved. 2011.11.04, # 4014-VI.
6. *Zakon Ukraini'ny «Pro investycijnu dijal'nist'» iz zminamy i dopovnennjamy* [The Law of Ukraine «On Investment Activity» with amendments], vved. 1991.09.18, #1560 -XII.
7. *Kiktenko, O.V.* *Ekonomika ta derzhava*, 2006, 11, pp. 53-57.
8. *Krupka, M. I., Demchyshak N. B.* *Finansy Ukraini'ny*, 2011, № 1, pp. 22-32.
9. *Luk'janenko, D.G., Mozgovyj, O.M., Gubs'kyj, B.V.* *Mizhnarodna investycijna dijal'nist'* [International investing activities], Kyiv: KNEU, 2003, 387 p.
10. *Peresada, A. A., Majorova, T. V., Onikijenko, S. V., Kovalenko, Ju. M., Urvanceva, S. V.* *Investycijnyj analiz* [Investment Analysis], 2 issue, Kyiv, 2008, 544 p.
11. *Peresada, A. A.* *Upravlinnja investycijnym procesom: monografija* [The investment Management Process: monograph], Kyiv: Libra, 2002, 472 p.
12. *Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraini'ny «Pro shvalennja Konceptii' Zagal'noderzhavnoi' programy rozvytku malogo i seredn'ogo pidpryjemnyctva na 2014-2024 roky»* [Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Concept of the National Program of development of small and medium enterprises in 2014-2024 years»], vved. 2012.08.28, #641-r.
13. *Kuznjecova, A. Ja.* *Finansovi mehanizmy stymuljuvannja investycijno-innovacijnoi' dijal'nosti: monografija* [Financial Incentives for Investment and Innovation Activities: monograph], L'viv: LBI NBU, 2004, 280 p.